

Lectio sexta
Заняття 11 -12

**Тема: Прикметники III відміни. Дієприкметники теперішнього часу
активного стану. Найвищий ступінь порівняння прикметників**

Мета: Навчитися визначати належність прикметників до певної групи та підгрупи. Узгоджувати прикметники з іменниками, відмінювати прикметники і дієприкметники в однині та множині. Засвоїти особливості вживання прикметників у формі найвищого ступеня порівняння.

Прикметники III відміни поділяються на чотири групи

III відміна прикметників			
1) трьох закінчень	2) двох закінчень	3) одного закінчення	4) вищого ступеня порівняння
m f n er is e	m f n \ / is e	m f n \ / r s x	m f n \ / ior ius
celer celëris celëre	brevis breve	simplex biceps par	superior superius
Словникова форма прикметників			
celer, ëris, ëre – швидкий	brevis, e – короткий temporalis, e – скроневий	simplex, ícis – простий biceps, bicipítis – двоголовий par, paris – рівний, парний	superior, ius – верхній

Відмінюються прикметники III відміни за голосним типом: форми **Nom. Plur.** середнього роду мають закінчення **-ia**, форми **Gen. Plur.** – закінчення **-ium** (детальніше див. заняття № 7).

NB! Прикметники вищого ступеня відмінюються за приголосним типом: форми **Nom. Plur.** середнього роду мають закінчення **-a**, форми **Gen. Plur.** – закінчення **-um**.

Найвищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології

Найвищий ступінь порівняння для більшості прикметників у латинській мові утворюється за допомогою суфікса **-issim-** та родових закінчень **-us, a, um**, які додаються до основи прикметника у позитивному ступені:

longus, a, um – довгий, **основа** *long-* > *long-issim-us, a, um* – найдовший

Прикметники у найвищому ступені порівняння відмінюються за I та II відмінами.

Кілька латинських прикметників утворюють найвищий ступінь від так званих суплетивних (різних) основ. Ці форми треба запам'ятати:

parvus, a, um – малий > *minimus, a, um* – найменший

magnus, a, um – великий > *maximus, a, um* – найбільший

bonus, a, um – добрий > *optimus, a, um* – кращий *malus, a,*

um – поганий > *peccatus, a, um* – найгірший *superior, ius*

– верхній > *supremus, a, um* – найвищий

NB! Прикметники **magnus, a, um** та **parvus, a, um** у медичній термінології вживаються дуже рідко. Запам'ятайте: **foramen magnum** – великий потиличний отвір; **vena cardiaca magna (parva)** – велика (мала) серцева вена; **muscūlus adductor magnus** – великий привідний м'яз; **vena saphena magna** – велика підшкірна вена нижньої кінцівки; **vena saphena parva** – мала підшкірна вена нижньої кінцівки.

Дієприкметники теперішнього часу активного стану

Дієприкметники теперішнього часу активного стану граматично ми розглядаємо як прикметники III відміни.

У словнику вони записуються так само, як прикметники III відміни одного закінчення на **-ns**. На першому місці записується форма **Nom. Sing.** для всіх трьох родів, на другому – форма **Gen. Sing.**:

permanens, entis – постійний

opponens, entis – протилежний

Для визначення основи від форми **Gen. Sing.** слід відкинути закінчення **-is**.

Nom. Sing. *permanens* – **Gen. Sing.** *permanentis* – **основа** – *permanent-*

Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за голосним типом III відміни, як прикметники III відміни одного закінчення, узгоджуються з іменником в роді, числі та відмінку.

Сполучна судина – vas (Nom. Sing. n) communicans (Nom. Sing. n);

Сполучні судини – vasa (Nom. Plur. n) communicantia (Nom. Plur. n).

Лексичний мінімум

temporālis, e	скроневий
sphenoidālis, e	клиноподібний
faciālis, e	лицевий
superficiālis, e	поверхневий
parietālis, e	тім'яний
ascendens, entis	висхідний
descendens, entis	низхідний
recurrens, entis	поворотний
communicans, antis	сполучний
prominens, entis	виступаючий
perforans, antis	пронизний, проколюючий
bronchus, i m	бронх
magnus, a, um	великий
parvus, a, um	малий
maximus, a, um	найбільший
minimus, a, um	найменший
supremus, a, um	найвищий
longissimus, a, um	найдовший
latissimus, a, um	найширший
longitudinālis, e	повздожній
alāris, e	криловий
palmaris, e	долонний
plantāris, e	підшовний
gyrus, i m	звивина, закрутка

3

Питання для самоконтролю:

1. На які групи поділяються прикметники III відміни в залежності від їхніх родових закінчень?
2. За яким типом відмінювання відмінюються прикметники III відміни?
3. Як визначається основа прикметників двох закінчень і одного закінчення?
4. Як визначається основа прикметників вищого ступеня порівняння?
5. Як відмінюються дієприкметники теперішнього часу?
6. Як утворюється форма найвищого ступеня порівняння?

Завдання 1. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

inferius/membrum

teres/major/musculus

nervi/minoris/vagi/nucleus

anterior/ramus/temporalis

ossis/corpus/sphenoidalis

descendens/ramus/posterior

Завдання 2. Перекладіть латинською мовою.

Кругла зв'язка печінки, висхідна аорта, пронизний нерв, висхідна шийна артерія, виступаюча судина, низхідна піднебінна артерія, поверхнева лімфатична судина, верхній повздожний м'яз, скронева кістка, тім'яна гілка, підошовна зв'язка, найдовший м'яз грудної клітки, найбільший сідничний м'яз, найдовший м'яз голови, нижня кінцівка, передня скронева гілка.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

Musculus longissimus colli, digītus minimus, vena cardiaca magna, vena cardiaca parva, musculus gluteus minimus, arteria cervicalis ascendens, venae perforantes femōris sinistri, corpus ossis sphenoidālis, pars petrōsa ossis temporālis, nodi lymphatici cervicāles superficiāles, foramina sacralia posteriōra, nervi temporāles profundi.

4

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

Передня тім'яна артерія, сполучні артерії головного мозку, постійні зуби, отвори найменших вен, сумка (bursa) найширшого м'яза спини, короткий м'яз найменшого пальця руки, лімфатичні вузли верхньої кінцівки, передні гілки, корінь нижнього зуба, глибокі скроневі артерії, верхні шийні ганглії, малі піднебінні артерії, поверхневі нижні, вени головного мозку, нижні скроневі борозни, синовіальні піхви пальців.

Заняття 12

Тема: Іменники IV і V відмін

Мета: вміти визначати належність іменників до IV і V відмін та рід цих іменників. Відмінювати іменники IV і V відмін в однині та множині, узгоджувати з ними прикметники і дієприкметники.

До IV відміни належать іменники чоловічого та середнього роду, які в Nominativus Singularis мають закінчення -us та -u, а в Genetivus Singularis обох родів мають закінчення -us:

meatus, us m – прохід

genu, us n – коліно

NB! Іменник *manus, us f* – «кисть» належить до жіночого роду.

До V відміни належать іменники жіночого роду, які мають закінчення -es в Nominativus Singularis та -ei в Genetivus Singularis:

facies, ēi f – поверхня, обличчя

rabies, ēi f – сказ

NB! Запам'ятайте терміни:

Слуховий прохід – *meatus acusticus*

Слухова труба – *tuba auditiva*

Лексичний мінімум

<i>ductus, us m</i>	протока
<i>arcus, us m</i>	дуга
<i>concha, ae f</i>	раковина
<i>sinus, us m</i>	пазуха
<i>meatus, us m</i>	прохід
<i>acusticus, a, um</i>	слуховий
<i>tuba, ae f</i>	труба
<i>auditivus, a, um</i>	слуховий
<i>auditus, us m</i>	слух
<i>hiatus, us m</i>	щілина
<i>manus, us f</i>	кисть (<i>cheir-</i>)
<i>sensus, us m</i>	відчуття
<i>sensorius, a, um</i>	чутливий
<i>plexus, us m</i>	сплетіння
<i>organum, i n</i>	орган
<i>spinālis, e</i>	спинномозковий (з назвами м'язів, відростків «остьовий»)
<i>medulla spinālis</i>	спинний мозок (<i>myel-</i>)
<i>septum, i n</i>	перегородка

5

Питання для самоконтролю:

1. Які іменники належать до IV відміни?
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього роду IV відміни.
3. Який іменник жіночого роду належить до IV відміни?
4. Які іменники належать до V відміни?
5. Які прикметники на позначення «слуховий» використовуються в термінах «слуховий прохід» і «слухова труба»?

Завдання 1. Укажіть правильний варіант перекладу термінів.

A. поперечні відростки:

1. *processus transversi*;
2. *processus transverse*;
3. *processi transversi*.

B. права кисть:

1. manus dexter;
2. manus dextri;
3. manus dextra.

C. борозна поперечної пазухи:

1. sulcus sinus transversi;
2. sulcus sinus transversus;
3. sulci sinus transversus.

D. хрящ слухового проходу:

1. cartilago meati acustici;
2. cartilago meatus acustici;
3. cartilago meatus acusticus.

Завдання 2. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

sinistra/manus

vertebrae/arcus

manus/articulationes

sulcus/petroso/sinus

lymphoidea/organa

palatini/maxillae/processus

nasalis/concha/inferior

synoviales/vaginae/manus/digitorum

venae/spinalis/medullae/anteriores

6

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Середній слуховий прохід, кістки кисті, права грудна протока, орган слуху, печінкові протоки, глибока долонна дуга, поперекова частина спинного мозку, кісткова частина слухового проходу, ганглії (нервові вузли) синусів, зв'язка венозної протоки, борозна поперечної пазухи, внутрішній слуховий прохід, нерв внутрішнього слухового проходу, хрящ слухової труби, права кисть, кістки пальців правої кисті, венозне сплетіння під'язикового нерва, малі під'язикові протоки, органи відчуттів.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Meatus acusticus, nervus meatus acustici externi, tuba auditiva, sulcus tubae auditival, genu nervi facialis, facies ossium, ossa faciei, plexus venosus caroticus internus, meatus nasi superior, cornu majus ossis hyoidei, ductus

lymphatici, septum sinuum frontaliū, nervus sensorius, processus tubēris calcanei, ligamenta brevia digitōrum manus.